

2005-2020 YILLARI ARASINDA OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ALANINDAKİ ÇEVRE EĞİTİMİ TEZLERİNİN İNCELENMESİ¹

EXAMINATION OF ENVIRONMENTAL EDUCATION THESIS IN PRE-SCHOOL EDUCATION BETWEEN 2005-2020

Fatma TOKSÖZ BARLAS
Öğretmen, Bilgün Dereli Anaokulu, İzmit, Türkiye
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3427-7636>
fatma.toksoz@yandex.com

Hülya GÜLAY OĞELMAN
Prof. Dr., Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sinop, Türkiye
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4245-0208>
hulya.gulay@gmail.com

Received: May 15, 2022

Accepted: January 06, 2023

Published: January 31, 2023

Suggested Citation:

Toksöz Barlas, F., & Gülay Ogelman, H. (2023). 2005-2020 yılları arasında okul öncesi eğitim alanındaki çevre eğitimi tezlerinin incelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE)*, 12(1), 23-37.

This is an open access article under the [CC BY 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Öz

Bu araştırmanın amacı 2005 ve 2020 yılları arasında okul öncesi döneme yönelik hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezlerinin betimsel analizini yaparak sonuçlar hakkında öneriler sunmaktır. Araştırma nitel araştırma yöntemine göre hazırlanmıştır. Betimsel tarama deseni kullanılarak veriler içerik analizi metodu ile incelenmiştir. Araştırmada belirlenen anahtar kelimeler ile YÖK Tez veri tabanı taranmış ve 50 tez araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma sonucunda, araştırmada yüksek lisans tezlerinin doktora tezlerinden fazla olduğu, en fazla tezin 2019 yılında hazırlandığı, en fazla tezin Gazi Üniversitesi, ODTÜ ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitelerinde hazırlandığı saptanmıştır. Araştırma kapsamında incelenen tezlerde en sık kullanılan anahtar kelimenin çevre eğitimi olduğu, en fazla kullanılan araştırma yaklaşımının nicel araştırma yaklaşımı, en fazla deneysel modelin kullanıldığı, tezlerde en fazla yer alan örneklem grubunun okul öncesi dönem çocukları olduğu, örneklem grubu sayısının çoğunlukla 0-50 aralığında olduğu belirlenmiştir. Örneklem grubu oluşturulurken en fazla seçkisiz olmayan örnekleme yönteminin tercih edildiği, en fazla ölçüt örnekleme yönteminin kullanıldığı, en sık tercih edilen veri toplama araçlarının görüşme formu ve ölçek olduğu, en sık kullanılan veri analiz yönteminin yüksek lisans tezlerinde nitel veri analiz yöntemi ve doktora tezlerinde nicel kestirimsel veri analiz yöntemi olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Terimler: Okul öncesi dönem, çevre eğitimi, yüksek lisans tezleri, doktora tezleri, içerik analizi.

Abstract

The aim of this research is to provide suggestions about the results by making a descriptive analysis of the master's and doctoral theses prepared for the preschool period between 2005 and 2020. The research was prepared according to the qualitative research method. The data were analyzed by content analysis method using descriptive scanning design. With the keywords determined in the research, YÖK Thesis database was scanned and 50 theses were included in the research. As a result of the research, it was determined that the master's theses were more than doctoral theses, the most theses were prepared in 2019, the most theses were prepared at Gazi University, METU and Çanakkale Onsekiz Mart Universities. In the theses examined within the scope of the research, the most frequently used keyword is environmental education, the most used research approach is quantitative research approach, the most experimental model is used, the sample group most frequently used in theses is preschool children, the number of sample groups is mostly in the range of 0-50. determined. While creating the sample group, non-random sampling method was preferred the most, criterion sampling method was used the most, the most frequently preferred data collection tools were interview form and scale, the most frequently used data analysis method was qualitative data analysis method in master's theses and quantitative predictive method in doctoral theses. It has been demonstrated that it is a data analysis method.

Keywords: Preschool period, environmental education, master's theses, doctoral theses, content analysis.

¹ Bu makale, birinci yazarın yüksek lisans tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

GİRİŞ

Öğrenme davranışı sadece sınıf ortamında değil, çocuğun aktif olarak katıldığı, bütün duyularını kullanarak deneyimlediği, merak etme ve keşfetme imkânı bulduğu her ortamda gözlenmektedir (Türkmen, 2010). Doğa, sahip olduğu ekosistem ile yaratıcı oyunlar ve deneyimler için sayısız fırsatlar sunmaktadır. Doğanın barındırdığı zenginlikler, çocukların bütün duyularını harekete geçirmelerine yardımcı olarak kalıcı öğrenmeyi destekleyebilmektedir. J. J. Rousseau doğada geçirilen zamanın çocuğa bedensel ve duygusal bir iyilik hali sunduğunu, çocuğun özgürce oynayabileceği mekânlar sağladığını söyleyerek doğada olmanın çocuklar için bir ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir (Rousseau, 2013). Doğa, çocukların yaratıcı güçlerini kullanmasına, yetişkin dünyasından uzak ve özgür bir şekilde oyun ihtiyacını karşılamalarına imkân tanımakta, çocukların konsantrasyon becerilerini geliştirmektedir. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki değişen yaşam koşullarında çocukların doğada geçirdiği zaman giderek azalmış ve bunun sonucu olarak “doğa yoksunluğu” kavramı ortaya çıkmıştır (Louv, 2008). Doğa yoksunluğu; doğadan uzak yaşayan bireylerde obezite, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, depresyon gibi bedensel ve psikolojik hastalıkların gözlenmesidir. Doğadan uzak yaşamın etkileri, yetişkinlerin doğa ile çocuk arasında yeniden bağ kurması için bir çağrı niteliğindedir (Louv, 2008). Sobel (2019)’a göre doğayı korumak, doğaya saygı duymak ve sevmek bütün öğrenmeler gibi yaşamın ilk yıllarında gerçekleştirilen öğrenmeler ile mümkündür. Yaşamın ilk yıllarında doğa ile güçlü bağlar kurmak için çocuklar doğada yeterince zaman geçirmeli, doğayı keşfetmeli ve doğayı oyunlarına ortak kılmalıdır. Keşiflerle kazanılan deneyimlerin öneminden bahseden, bir eğitim ekolü haline gelmiş alternatif eğitim yaklaşımlarında da doğada vakit geçirmek, doğadan öğrenmek benimsenen ilkeler arasındadır. Çabuk (2019)’a göre doğa kavramı yapılandırılmış olan ve müdahale edilmemiş alanı da ifade ettiği için çevre kavramına göre daha fazla öğeyi barındırmaktadır. Doğa yoksunluğunu önlemek için önerilen çözüm sistemli bir şekilde verilen çevre eğitimidir.

Çevre eğitimi; çevreye olumlu tutum ve davranışların geliştirilerek, çevre bilinci ve çevre farkındalığı kazanılması, çevre sorunlarında aktif görev alınması, kültürel değerlerle birlikte doğal değerlerin de korunması olarak tanımlanmıştır (Çıbık, 2019). Çevre sorunlarının çözümünde etkin olan tutum ve davranış değişikliği için çevre eğitim programları eğitimin her kademesinde yer almalıdır. Okul öncesi dönemden itibaren çevre duyarlılığını ve çevre bilincini geliştiren etkinliklere yer verilmelidir. Çevre eğitimi etkinlikleri bireylerde tutum ve davranış değişikliğinin oluşturulmasını sağlayarak çevre sorunlarının geleceğimize yarattığı tehlikeyi kontrol altına alabilecektir (Demir & Yalçın, 2014).

Gelişimin en hızlı olduğu 0-6 yaş döneminde çocuk bedensel, zihinsel, sosyal duygusal olarak tam bir gelişim halindedir. Beyin gelişiminin en hızlı olduğu bu dönemde çocuğa sunulan zengin çevre ve bütün gelişim alanlarını hedef alan eğitim programları, çocukların çevresinde bulunan sözlü ya da sözsüz uyaranlar oldukça önem taşımaktadır (MEB, 2013). Bu dönemde uygulanan çevre eğitimi programı çevreye olumlu tutum ve davranış geliştirebilmek üzerine kurulu olmalıdır. Wilson (1984)’ün “biyofili hipotezine göre” göre çocuklar dünyaya doğaya yakınlık duyarak dünyaya gelmekte daha sonra elde edilen deneyimler ile bu sevgileri güçlenmekte ya da doğadan uzaklaştığı için azalmaktadır. Doğa ile etkileşimde bulunan bireyler çevre sorunlarına duyarlı, doğa etkileşimini kaybeden çocuklar ise ilerleyen yıllarda doğaya yakınlıklarını kaybetmektedirler. Doğa korkusu olarak tanımlanan “biyofobi” kavramı doğrudan elde edilen deneyimler dışında dolaylı olarak da öğrenilebilmektedir (akt. Yılmaz-Uysal, 2020). Çocuklar doğada oynadıkları oyunlarla doğaya saygı duymayı, doğayı korumayı öğrenir ve çevre duyarlılığı ve farkındalığı yüksek, çevre okuryazarlıkları gelişmiş bireylere dönüşürlerken; bu deneyimlerle motor, bilişsel, sosyal duygusal, dil bilişsel, öz bakım olmak üzere bütün gelişim alanları da desteklenir. Louv (2008) çocukların sağlığı ve doğanın sağlığının bağlantılı olduğunu söylemektedir. Doğa sevgisini çocukluk yıllarında edindiğini deneyimlerle şekillendirdiğini söyleyen Raleigh (2009), yaptığı araştırmada çocukluk yıllarında doğada vakit geçiren bireylerin stres yönetiminin çözüm odaklı “aktif başa çıkma becerileri” olarak kendini gösterdiğini söylemektedir. Çocukken “doğal onarıcı ortamlarda” vakit geçiren bireylerin genç yetişkinlik döneminde de stres faktörüyle başa çıkmak için yine kasıtlı olarak benzer doğal alanları tercih ettiklerini belirtmektedir. Yağcı (2016), 4-5 yaş grubundaki 124 çocuğun katıldığı deneysel araştırmada çevre ve doğa eğitimi alan okul öncesi dönem çocuklarının bilimsel süreç becerilerini geliştirdikleri sonucuna ulaşmıştır. Çevre ve doğa eğitimine

katılmayan çocukların bilimsel süreç becerilerinde herhangi bir farklılık gözlenmemiştir. Okul öncesi dönemde elde edilen deneyimler kalıcı ve istendik davranışlara dönüşebilmektedir. Uslucan (2016) yaptığı araştırma bu görüşü desteklemektedir. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklar üzerinde (60-72 ay) yapılan deneysel bir çalışmada, çevre eğitim programına katılan öğrencilerin üzerinde çevre tutumlarında olumlu ve anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir. Çocukların doğa deneyimleri ile hem psikomotor becerileri desteklenmekte hem de canlı hayatına saygı, empati kurma, doğada yardımlaşma ve iş birliği ile hareket etme, çevreyi korumaya yönelik olumlu tutum ve değerler edinmeleri de sağlanmaktadır. Bilimsel süreç becerilerinin kullanılması, dikkati bir nesneye ya da duruma yöneltebilme, sebep sonuç ilgisi kurabilme, doğal ortamda uygulanabilen fen deneyleri ve fırsat eğitimleri, kolaylaşan kavram öğrenimi ile bilişsel gelişimi desteklenmektedir. Ayrıca doğa çocuklar için yeni ve keşfedilecek bir alandır ve yeni kelimeler öğrenmek, yeni hikâyeler anlatmak için çocuklara birçok malzeme sunmaktadır. Böylece dil gelişimini de desteklediği söylenebilmektedir. (Yayla Ceylan & Ülker, 2014). Türkiye’de çevre eğitimi araştırmalarının son 20 yılda arttığı ancak daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Okul öncesi dönemde çevre eğitimi ve etkilerini araştıran çalışmalara ait veriler sonraki araştırmaların hazırlık ve uygulama aşamasına katkı sağlayacak ve yeni araştırmalara yön tayin edebilecektir. Bu araştırma 2005-2020 yıllarına ait araştırmaların analizlerini içerdiği için araştırmacılara rehber niteliğinde olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Önemi

Araştırmada 2005 ve 2020 yılları arasında hazırlanan, okul öncesi dönem çocuklarının, okul öncesi öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının, ebeveynlerinin dâhil olduğu çevre eğitimi hakkında hazırlanan tezler ile doküman analizi yapılmıştır. Mevcut tezleri sistematik olarak değerlendirmek, elde edilen bilgilerin tekrar paylaşılmasında rol oynamaktadır ve ihtiyaç duyulan araştırmaların tespit edilmesinde yardımcı olmaktadır. Günümüzde okul öncesi dönemde yapılan çevre eğitimi araştırmalarından elde edilen sonuçların analizinin uygulanacak projelerin ve programların hazırlanmasında öğretmenlere ve araştırmacılara rehberlik edeceği düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, Türkiye’de 2005-2020 yılları arasında okul öncesi eğitime yönelik hazırlanan çevre eğitimi konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin içerik analizinin yapılması ve genel eğilimlerinin belirlenmesidir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden betimsel tarama deseni kullanılmıştır. Betimsel tarama çalışmaları araştırılan konuyu olduğu gibi ifade eden ve veriler arasındaki farklılıkları, ilişkileri görmeye yardımcı olan nitel çalışmalardır (Erkuş, 2021). Tarama çalışmalarındaki verilerde herhangi bir değişiklik yapılmadan mevcut durum olduğu gibi resmedilir. Tarama çalışmalarında doküman, fotoğraf, kayıtlar gibi birçok bilgi kaynağı kullanılabilir, geçmişe dönük verilerden yararlanılabilir, bilgiler organize edilerek yorum yapılabilir (Karasar, 2020).

Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evreni Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi’nde bulunan okul öncesi eğitim düzeyinde çevre eğitimi konusunda hazırlanan bütün tezlerdir. Örneklem grubunu Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi’nde bulunan okul öncesi eğitim alanında 2005-2020 yılları arasında tamamlanmış çevre eğitimi konusunda hazırlanan tezler oluşturmaktadır. Araştırmada yer alan tezlerin örneklem grubunu, taramada kullanılan yirmi anahtar kelime belirlemiştir. Araştırmaya dahil olan tezlerin örneklem grubunda okul öncesi dönem çocukları, okul öncesi öğretmenleri, okul öncesi eğitim kurumları, okul öncesi dönem çocuklarının aileleri, çocuk kitapları, okul öncesi öğretmen adayları, okul öncesi kurum yöneticileri ve eğitim kurumu çalışanları, okul öncesi dönem çevre eğitim programları yer almaktadır.

Araştırmanın Örnekleme

Araştırma örnekleme amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi olasılığa bırakılmaksızın araştırma amacı doğrultusunda belirlenen örnekleme çeşididir. Amaçlı örnekleme

yöntemi, örneklemin oluşturulma metoduna göre sınıflandırılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2021). Amaçlı örnekleme yöntemi daha hesaplı olması ve araştırmacıya zaman kazandırması sebebi ile avantajlı bir örneklem seçim yöntemidir (Kurtuluş, 2010). Araştırmada yer alacak çalışmalar okul öncesi öğretmenleri, okul öncesi dönem çocukları, okul öncesi öğretmen adayları, okul öncesi dönem çocuklarının aileleri, okul öncesi dönem çevre eğitim programları, okul öncesi eğitim kurumları, okul öncesi eğitim kurumu yöneticileri ve velilerinin yer alma kriteri taşıdığı için amaçlı örnekleme özelliği göstermektedir.

Okul öncesi dönem düzeyinde hazırlanan çevre eğitimi çalışmaları, okul öncesi öğretmenleri ve öğretmen adaylarının, okul öncesi dönem çocuklarının ebeveynlerinin katıldığı çevre eğitimi konulu çalışmalar araştırmaya dahil edilmiştir. Okul öncesi eğitim kurumlarında, eko okullarda, çevre konulu çocuk kitabı analizlerinin yapıldığı araştırmalardan elde edilen sonuçlar okul öncesi dönem çocuklarını da ilgilendirdiği için araştırmaya dahil edilmiştir. Uzman görüşü alınarak belirlenen 20 kelime ve tarama kriterinin ardından toplam 50 teze ulaşılmıştır.

Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Araştırma için Çevre Eğitimi Tezleri Doküman Analiz Formu hazırlanmış; yıl, şehir, üniversite adı, tezin türü, anahtar kelime, örneklem grubu, örneklemdaki kişi sayısı, örneklem aralığı, araştırma yaklaşımları, araştırma modeli, örneklem seçimi, veri toplama aracı, veri toplama aracı sayısı, verilerin çözümlenmesi, veri analizi yöntemleri kodlar olarak belirlenmiştir. Tezler analiz edilerek ilgili bilgilerle çizelge tamamlanmıştır.

Araştırmanın Veri Toplama Süreci

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nde sınıf dışı eğitim, doğa eğitimi, çevre koruma, sürdürülebilir çevre, çevre duyarlılığı, çevre farkındalığı, çevre bilinci, çevre eğitimi, geri dönüşüm, küresel ısınma, iklim değişikliği, toprak eğitimi, ekolojik ayak izi, karbon ayak izi, çevre okuryazarlığı, ekolojik okuryazarlık, sürdürülebilir kalkınma, orman okulu, çevre sorunları, çevre kelimeleri ile tarama yapılmıştır. Her kelime için YÖK Tez'in gelişmiş tarama sayfasından aranacak alan bölümlerinde tez adı, dizin, özet seçenekleri işaretlenerek, arama tipi bölümünde içinde geçsin ifadesi seçilerek arama yapılmıştır. Tarih aralığı 2005-2020 olarak seçilmiştir. Konuya uygun olan çalışmalar kaydedilmiştir. Aynı çalışmaya iki kez rastlandığında, çalışma ilk aranan kelimedede kullanılacak veri olarak kabul edilmiştir. Veri tarama süreci 22.05.2021 tarihi itibarıyla başlamış 02.07.2021'de tamamlanmıştır. Araştırmada 2005 ve 2020 yılları arasındaki tezler incelenmiştir. Tarama süreci Tablo 1. de belirtilmiştir.

Tablo 1. Tarama akışı tablosu

Anahtar Kelime	Taramada Karşılaşılan Tez Sayısı	Okul Öncesi Dönem Düzeyini İlgilendiren Tezler	Aynı Olan Çalışmalar Çıkarıldıktan Sonra Kalan Tez Sayısı	Araştırma Kapsamına Uygun Olarak Dahil Edilen Tez Sayısı
Sınıf dışı eğitim	13	3	3	3
Doğa eğitimi	22	2	2	1
Çevre koruma	615	9	3	1
Sürdürülebilir çevre	345	9	5	0
Çevre duyarlılığı	227	5	5	0
Çevre farkındalığı	22	5	5	2
Çevre bilinci	606	29	27	9
Çevre eğitimi	514	55	32	12
Geri dönüşüm	1956	10	9	4
Küresel ısınma	1540	1	1	0
İklim değişikliği	1212	4	4	2
Toprak eğitimi	0	0	0	0
Ekolojik ayak izi	61	4	4	2
Karbon ayak izi	106	0	0	0

Çevre okuryazarlığı	52	5	4	0
Ekolojik okuryazarlık	3	3	3	0
Sürdürülebilir kalkınma	974	16	14	3
Orman okulu	6	6	3	3
Çevre sorunları	1411	17	7	1
Çevre	47484	159	92	7
Toplam	57169	342	223	50

Verilerin Yorumlanması ve Analizi

Bu çalışmada yer alan veriler, araştırma soruları göz önünde bulundurularak çözümlenmiş ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Excel programında araştırma sorularından yararlanılarak Fakat bazı tezlerde araştırma yaklaşımı, araştırma modeli, örneklem seçimi bilgilerinin yer almadığı görülmüştür. Doküman analizi formunda bazı verilerin belirtilmediği farkedilmiştir. Bu durumda ilgili sütuna “belirtilmemiş” ifadesi ile not düşülmüştür. Son olarak pivot tablosu ile frekans ve yüzde değerlerinin oluşturulduğu tablolar ile bulgular elde edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 2. Tezlerin yıllara göre dağılımı

Yıl	Yüksek Lisans		Doktora	
	n	%	n	%
2005	0	0.0	0	0.0
2006	3	7.0	0	0.0
2007	1	2.0	0	0.0
2008	2	4.0	0	0.0
2009	0	0.0	1	12.5
2010	0	0.0	0	0.0
2011	1	2.0	0	0.0
2012	1	2.4	0	0.0
2013	3	7.1	0	0.0
2014	1	2.4	0	0.0
2015	1	2.4	3	37.5
2016	4	9.5	1	12.5
2017	0	0.0	0	0.0
2018	7	16.7	1	12.5
2019	14	33.3	1	12.5
2020	4	9.5	1	12.5
Toplam	42	100.0	8	100.0

Araştırma bulgularına göre yüksek lisans tezlerinin sayısı (f=42), doktora tezlerinden (f=8) daha fazladır. Yüksek lisans tezinin doktora tezinden daha fazla olmasının nedeni, doktora eğitim sürecinin daha zor ve uzun bir süreç olmasından, doktora programının ve doktora öğrencilerinin sayıca az olmasından kaynaklanabilir. Araştırma bulgusundan yola çıkarak doktora tezlerinde okul öncesi dönemde çevre eğitimi konusuna yeterince ağırlık verilmediği de söylenebilir. Araştırma bulgularına göre 2005, 2010 ve 2017 yıllarında okul öncesi dönemde çevre eğitimi alanında hiç tez yayınlanmadığı görülmektedir. Bu durumun sebebi okul öncesi dönem düzeyinde ilköğretim programları gibi çevre eğitimine yönelik kazanımlarda artışa gidilmemesi olabilir. Tezlerin yıllara göre dağılımında en fazla tezin (f=15) 2019 yılında ve 2018 yılında (f=8) hazırlandığı ve çevre eğitimi konulu tezlerde bir artış eğilimi olduğu görülmektedir. COVID-19 salgını sebebiyle kapalı kalan anaokullarının ve ara verilen eğitim sürecinin, 2020 yılında okul öncesi dönemde çevre eğitimi ile ilgili tez sayısındaki azalmanın nedenleri olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 3. Tezlerin hazırlandığı üniversitelere göre yüzde ve frekans değerleri

Üniversite	Yüksek Lisans		Doktora	
	n	%	n	%
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	1	2.4	0	0.0
Ahi Evran Üniversitesi	1	2.4	0	0.0
Aksaray Üniversitesi	1	2.4	0	0.0
Anadolu Üniversitesi	3	7.1	0	0.0
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	1	2.4	0	0.0
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	1	2.4	0	0.0
Bahçeşehir Üniversitesi	1	2.4	0	0.0
Boğaziçi Üniversitesi	1	2.4	0	0.0
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	2	4.8	0	0.0
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	4	9.5	0	0.0
Çukurova Üniversitesi	2	4.8	0	0.0
Dokuz Eylül Üniversitesi	1	2.4	0	0.0
Dumlupınar Üniversitesi	1	2.4	0	0.0
Eskişehir Teknik Üniversitesi	1	2.4	0	0.0
Gazi Üniversitesi	1	2.4	5	62.5
Hacettepe Üniversitesi	2	4.8	1	12.5
İnönü Üniversitesi	1	2.4	0	0.0
İstanbul Şehir Üniversitesi	1	2.4	0	0.0
Kastamonu Üniversitesi	4	9.5	0	0.0
Kocaeli Üniversitesi	2	4.8	0	0.0
Marmara Üniversitesi	2	4.8	0	0.0
Mersin Üniversitesi	1	2.4	0	0.0
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	1	2.4	0	0.0
Necmettin Erbakan Üniversitesi	1	2.4	0	0.0
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	3	7.1	1	12.5
Pamukkale Üniversitesi	1	2.4	1	12.5
Uludağ Üniversitesi	1	2.4	0	0.0
Toplam	42	100.0	8	100

Çevre eğitimi konulu tezleri en fazla yayımlayan üniversitelerin Gazi Üniversitesi ardından ODTÜ ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversiteleri olduğu saptanmıştır.

Tablo 4. Tezlerin gerçekleştirildiği illere göre yüzde ve frekans dağılımı

İl isimleri	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Adana	2	4.8	0	0.0	2	4.0
Aksaray	1	2.4	0	0.0	1	2.0
Ankara	7	16.7	7	87.5	14	28.0
Aydın	1	2.4	0	0.0	1	2.0
Bolu	3	7.1	0	0.0	3	6.0

Bursa	1	2.4	0	0.0	1	2.0
Çanakkale	4	9.5	0	0.0	4	8.0
Denizli	1	2.4	1	12.5	2	4.0
İstanbul	5	11.9	0	0.0	5	10.0
İzmir	1	2.4	0	0.0	1	2.0
Kastamonu	4	9.5	0	0.0	4	8.0
Kırşehir	1	2.4	0	0.0	1	2.0
Kocaeli	2	4.8	0	0.0	2	4.0
Konya	1	2.4	0	0.0	1	2.0
Kütahya	1	2.4	0	0.0	1	2.0
Malatya	1	2.4	0	0.0	1	2.0
Mersin	1	2.4	0	0.0	1	2.0
Muğla	1	2.4	0	0.0	1	2.0
Toplam	42	100.0	8	100.0	50	100.0

Bu araştırmada, tezlerin illere göre dağılımı incelendiğinde çevre eğitimi tezlerinin en fazla Ankara'da ardından İstanbul'da gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Bu bulgudan hareketle büyükşehirlerde daha fazla çevre eğitimi konulu araştırmaların yapıldığı söylenebilir. Bu durumun büyük şehirlerde çevre sorunlarının fazlalığıyla birlikte ilgi ve duyarlılığın artması ve bu şehirlerde üniversite sayısının fazla olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 5. Tezlerin yazıldığı dile göre yüzde ve frekans dağılımı

Tezlerin Yazıldığı Diller	Yüksek Lisans		Doktora	
	n	%	n	%
İngilizce	5	11.9	1	12.5
Türkçe	37	88.1	7	87.5
Toplam	42	100.0	8	100.0

Tezlerin yazım dilinin en çok (f=44) Türkçe olduğu, İngilizce tezlerin sayısının Doktora ve Yüksek Lisans tezlerinde de az olduğu görülmektedir. Yüksek lisans ve doktora eğitim programlarında üniversitelerde İngilizce programların yeterince yer almadığı düşünülmektedir.

Tablo 6. Tezleri taramada kullanılan anahtar kelimelere göre yüzde ve frekans dağılımı

Anahtar Kelimeler	Yüksek Lisans		Doktora	
	n	%	n	%
Çevre	7	16.7	0	0.0
Çevre Bilinci	9	21.4	0	0.0
Çevre Duyarlılığı	0	0.0	0	0.0
Çevre Eğitimi	8	19.0	4	50.0
Çevre Farkındalığı	1	2.4	1	12.5
Çevre Koruma	1	2.4	0	0.0
Doğa Eğitimi	1	2.4	0	0.0
Geri Dönüşüm	3	7.1	1	12.5
İklim Değişikliği	2	4.8	0	0.0
Karbon Ayak İzi	0	0.0	0	0.0
Küresel Isınma	0	0.0	0	0.0
Orman Okulu	3	7.1	0	0.0
Sınıf Dışı Eğitim	3	7.1	0	0.0
Sürdürülebilir Çevre	0	0.0	0	0.0
Sürdürülebilir Kalkınma	2	4.8	1	12.5
Toprak Eğitimi	0	0.0	0	0.0
Toplam	42	100.0	8	100.0

Bulgulara göre incelenen tezlerde en fazla yararlanılan anahtar kelimenin "çevre eğitimi" (f=12) olduğu belirlenmiştir. Ayrıca "çevre bilinci" kelimesi ile 9, "çevre" kelimesi ile 7 teze ulaşılmıştır. Bu anahtar kelimeler tezlerin en fazla hangi temada yoğunlaştığını göstermektedir. Arama kelimeleri arasında yer alan toprak eğitimi, sürdürülebilir çevre, çevre duyarlılığı, küresel ısınma, karbon ayak izi, çevre okuryazarlığı, ekolojik okuryazarlık kelimeleriyle ulaşılan çalışmaların yer almaması bu alanlarda Türkiye’de hazırlanan tezlerin azlığını ve bu konularda daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 7. Tezlerin araştırma yaklaşımına göre yüzde ve frekans dağılımı

Araştırma Yaklaşımları	Yüksek Lisans		Doktora	
	n	%	n	%
Nicel	17	40.5	4	50.0
Nitel	17	40.5	0	0.0
Karma	8	19.0	4	50.0
Toplam	42	100.0	8	100.0

Araştırmada yer alan yüksek lisans tezleri incelendiğinde 17 tezin nicel, 17 tezin nitel, 8 tezin ise karma araştırma yaklaşımı ile hazırlandığı saptanmıştır. Doktora tezlerinde ise nicel ve karma araştırma yaklaşımlarına ait 4'er tez hazırlandığı belirlenmiştir. Bütün tezler incelendiğinde nicel araştırma yaklaşımı ile hazırlanan 21 tez olduğu, 17 tezin nitel yaklaşımla, 8 tezin karma yaklaşımla hazırlandığı görülmektedir. En fazla nicel araştırma yöntemlerinin tercih edilmesi, nicel araştırma yönteminin nitel ve karma yöntemlere göre daha hızlı sonuca ulaştırabilmesiyle açıklanabilir.

Tablo 8. Tezlerin araştırma desenine göre yüzde ve frekans dağılımı

Araştırma Deseni	Yüksek Lisans		Doktora	
	n	%	n	%
Deneysel model	16	36.4	5	55.6
Betimsel model	11	25.0	1	11.1
Durum çalışması / örnek olay	7	15.9	0	0.0
Olgu bilim	4	9.1	0	0.0
Derleme	2	4.5	0	0.0
Karma model	3	6.8	1	11.1
Eylem araştırması	1	2.3	1	11.1
Karşılaştırmalı çalışma	0	0.0	1	11.1
Toplam	44	100.0	9	100.0

Araştırmada yer alan tezler incelendiğinde en fazla kullanılan araştırma modelinin yüksek lisans (f=16) ve doktora (f=5) tezlerinde deneysel model olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinde deneysel modelin ardından en fazla tercih edilen araştırma modeli betimsel modeldir. Durum çalışması/örnek olay, olgu bilim, derleme, karma model, eylem araştırması, diğer tercih edilen araştırma modelleridir. Doktora tezleri incelendiğinde, kullanılan araştırma modelinin daha az çeşitlilik gösterdiği belirlenmiştir.

Tablo 9. Tezlerin örneklem grubuna göre yüzde ve frekans dağılımı

Örneklem Grubu	Yüksek Lisans		Doktora	
	n	%	n	%
Okul öncesi dönem çocukları	24	57.1	6	75.0
Okul öncesi öğretmenleri	6	14.3	1	12.5
Okul öncesi eğitim kurumları	3	7.1	0	0.0
Okul öncesi dönem çocukları ve aileleri	2	4.8	0	0.0
Okul öncesi dönem çocukları, aileleri ve sınıf öğretmeniyle	2	4.8	0	0.0
Çocuk kitapları	2	4.8	0	0.0
Okul öncesi öğretmen adayları	1	2.4	0	0.0

Okul öncesi öğretmenleri, kurum yöneticileri ve veliler	1	2.4	0	0.0
Okul öncesi dönem çevre eğitim programları	1	2.4	0	0.0
Okul öncesi eğitim kurumunda çalışanlar, Okul öncesi dönem çocukları ve aileleri	0	0.0	1	12.5
Toplam	42	100.0	8	100.0

Örneklem grubu olarak araştırma kapsamında incelenen en fazla kullanılan örneklem grubunun “okul öncesi dönem çocukları” olduğu görülmektedir. Bu bulgu en fazla deneysel desende araştırma yapıldığı bulgusu ile paralellik göstermektedir. Okul öncesi dönem çocuklarının dahil olduğu araştırmalarda uygulama kolaylığı olduğu için en uygun deneysel desenin tercih edildiği düşünülmektedir. En fazla okul öncesi dönem çocuklarının tercih edilmesinin nedeni çevre eğitimi çalışmalarının etkisini örneklem grubu üzerinde daha kolay ortaya çıkarabilmek, çocuklara yönelik çevre eğitim programlarını yaygınlaştırmayı ve çevre eğitim programlarını arttırmayı hedeflemek olabileceği düşünülmektedir. Öğretmenlerin örneklem grubu olarak tercih edilmesinin sebebi araştırma için kolay ulaşılabilir bir grup olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Tablo 10. Tezlerin örneklem grubundaki sayı aralığına göre yüzde ve frekans dağılımı

Örneklem grubu sayı aralığı	Yüksek Lisans		Doktora	
	n	%	n	%
0-50	28	66.7	3	37.5
51-100	4	9.5	2	25.0
101-150	4	9.5	1	12.5
151-200	0	0.0	0	0.0
201-250	0	0.0	1	12.5
251-300	2	4.8	0	0.0
301-350	1	2.4	0	0.0
350'den fazla	2	4.8	0	0.0
Diğer	1	2.4	0	0.0
Toplam	42	100.0	8	100.0

Tezlerde en fazla kullanılan örneklem aralığının 0-50 olduğu saptanmıştır. Bu veri, okul öncesi dönem çocuklarıyla daha fazla araştırma yapıldığı bulgusu ile tutarlılık göstermektedir. Küçük gruplarla yapılan araştırmalar, araştırmacıya daha fazla kontrol alanı ve uygulamada kolaylık sağlayabilmektedir.

Tablo 11. Tezlerin örneklem seçimine göre yüzde ve frekans dağılımı

Örneklem Seçim Yöntemi	Yüksek Lisans		Doktora	
	n	%	n	%
Seçkisiz olmayan örnekleme	26	61.9	5	62.5
Seçkisiz örnekleme	5	11.9	1	12.5
Çalışma grubu	3	7.1	0	0
Evrenin tamamı	1	2.4	0	0
Seçkisiz örnekleme ve Seçkisiz olmayan örnekleme	0	0.0	1	12.5
İki aşamalı örnekleme	0	0.0	1	12.5
Belirtilmemiş	7	16.7	0	0
Toplam	42	100.0	8	100.0

Örneklem seçimlerinde doktora ve yüksek lisans tezlerinde daha çok tercih edilen örneklem grubu belirleme yöntemi seçkisiz olmayan örneklemedir. Örneklem grubunda yer alan bireylerin rastgele belirlenmemesinin sebebi etik gerekçelerden kaynaklanabilmektedir. Erkuş (2021), araştırmalarda örneklem grubu bireylerden oluştuğunda katılımcıların onay vermesi araştırmanın etik değerleri için gerekli olduğunu söylemektedir.

Tablo 12. Tezlerin örneklem seçiminde tercih edilen metoda göre yüzde ve frekans dağılımı

	Örneklem/ Çalışma grubu belirleme	n	%
Seçkisiz örnekleme	Basit seçkisiz örnekleme	6	11.5
	Tabakalı örnekleme	1	1.9
Seçkisiz olmayan örnekleme	Ölçüt örnekleme	14	26.9
	Kolaylık örnekleme (Uygun örnekleme)	9	17.3
	Amaçlı örnekleme	5	9.6
	Benzeşik örnekleme	2	3.8
	Maksimum çeşitlilik örnekleme	1	1.9
	Küme örnekleme	2	3.8
Diğer	Belirtilmemiş	7	13.5
	İki aşamalı örnekleme	1	1.9
	Araştırma evreninin tamamı	1	1.9
Toplam	Çalışma grubu	3	5.8
		52	100.0

Seçkisiz olmayan örnekleme türlerinden de en fazla ölçüt örnekleme yönteminin kullanıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ölçüt örnekleme yöntemi ile araştırmaya uygun olan örneklem grubu, araştırmacının belirlediği kriterlerle belirlenebilmektedir. Seçkisiz örnekleme yöntemlerinden en çok basit seçkisiz örneklemenin tercih edildiği saptanmıştır. Analiz edilen tezlerde belirli örneklem seçim yöntemlerinde eşit dağılımın olmayışı örnekleme yöntemlerinde çeşitliliğin olmadığını göstermektedir.

Tablo 13. Tezlerin veri toplama aracı sayısına göre yüzde ve frekans dağılımı

Veri toplama aracı sayısı	Yüksek Lisans		Doktora	
	n	%	n	%
1	14	33.3	2	25.0
2	12	28.6	2	25.0
3	11	26.2	1	12.5
4	3	7.1	0	0.0
5	2	4.8	2	25.0
6	0	0.0	1	12.5
Toplam	42	100.0	8	100.0

Tezlerde en fazla (f=16) bir veri toplama aracı ve iki veri toplama aracı (f=14) birlikte kullanılmıştır. Tezlerde birden fazla veri toplama aracının birlikte kullanılması araştırmaların geçerlik ve güvenilirliğine arttırmaya dikkat edildiğini düşündürmektedir.

Tablo 14. Tezlerin veri toplama aracı çeşidine göre yüzde ve frekans dağılımı

Veri toplama araçları	Yüksek lisans		Doktora	
	n	%	n	%
Görüşme formu	21	22.3	5	14.7
Gözlem formu	12	12.8	2	5.9
Ölçek	14	14.9	11	32.4
Bilgi formu	10	10.6	7	20.6
Fotoğraf, video, günlük, resim	9	9.6	4	11.8
Test	7	7.4	0	0.0
Eğitim programı, program ve dokümantasyon	4	4.3	2	5.9
Değerlendirme formu	4	4.3	0	0.0
Anket	4	4.3	2	5.9
İnceleme formu	1	1.1	0	0.0

Kodlama formu	1	1.1	0	0.0
Tarama listesi	1	1.1	0	0.0
Kontrol listesi	1	1.1	0	0.0
Mülakat formu	1	1.1	0	0.0
Etkinlik materyali	1	1.1	0	0.0
Uygulama öncesi sorular	1	1.1	0	0.0
Takip formu	1	1.1	0	0.0
Envanter	1	1.1	0	0.0
Rubrik	0	0.0	1	2.9
Toplam	94	100.0	34	100.0

Veri toplama aracı olarak en fazla görüşme formu (f=26) kullanılmıştır. Görüşme yönteminin sıkça tercih edilen bir teknik olması araştırmacıların birden fazla veri toplama aracı kullandığı için verinin kolay ve hızlı bir şekilde ulaşıldığı bir yöntemi tercih etmek istediklerini düşündürmektedir.

Tablo 15. Tezlerin veri analizine göre yüzde ve frekans dağılımı

Veri analiz yöntemi	Yüksek Lisans		Doktora	
	n	%	n	%
Nitel veri analizi	25	43.1	2	14.3
Nicel kestirimsel	20	34.5	8	57.1
Nicel betimsel	13	22.4	4	28.6
Toplam	58	100.0	14	100.0

Bütün tezler incelendiğinde en fazla kullanılan analiz yönteminin nicel veri analiz yöntemleri (f=45) olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinde en fazla nitel veri analizi (f=25) yöntemleri kullanıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Nitel veri analiz yöntemlerinden de en fazla betimsel analiz yöntemi ve içerik analizi yönteminin eşit sayıda (f=14) tercih edildiği bulgusuna ulaşılmıştır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmanın bulgularına göre 2005-2020 yılları arasında okul öncesi eğitim alanındaki çevre eğitimi tezleri içerisinde yüksek lisans tezlerinin doktora tezlerinden sayıca daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, doktora eğitim sürecinin yüksek lisansa göre daha zor ve uzun bir süreç olması, doktora programı ve doktora öğrencilerinin yüksek lisans programlarına göre sayıca daha az olması ile açıklanabilir. Araştırma bulgusundan yola çıkarak doktora tezlerinde okul öncesi dönemde çevre eğitimi konusuna yeterince ağırlık verilmediği de söylenebilir. Karadağ 2009 yılında yayınladığı çalışmasında doktora tezlerinde seçilen temalar arasında çevre eğitiminin %0,8 oranında yer verildiğini ifade etmektedir.

Araştırma bulgularına göre 2005, 2010 ve 2017 yıllarında okul öncesi dönemde çevre eğitimi alanında tez yayınlanmadığı görülmektedir. Yılmaz (2012) çevre eğitimi araştırmalarında 2004-2007 ve 2008-2011 yılları arasında artış olduğunu fakat tezlerin okul öncesi dönemi kapsamadığını belirtmektedir. Gülay Ogelman ve Güngör (2015) çalışmasında 2000 ve 2014 yılları arasında yayınlanan ulusal ve uluslararası tezlerle makaleleri incelemiş 2005 ve 2010 yılları arasında yayınlanan hiçbir tez olmadığını ifade etmektedir. Tezlerin yıllara göre dağılımında en fazla tezin (f=15) 2019 yılında ve 2018 yılında (f=8) hazırlandığı ve çevre eğitimi konulu tezlerde bir artış eğilimi olduğu görülmektedir. COVID-19 salgını sebebiyle kapalı kalan anaokullarının ve ara verilen eğitim sürecinin, 2020 yılında okul öncesi dönemde çevre eğitimi ile ilgili tez sayısındaki azalmanın nedenleri olabileceği düşünülmektedir. Çevre eğitimi konulu tezleri en fazla yayınlayan üniversitelerin Gazi Üniversitesi ardından ODTÜ ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversiteleri olduğu saptanmıştır. Çayır ve Uzun'un (2016) araştırması en fazla çevre eğitimi çalışmasının Gazi Üniversitesi'nde yayınlandığı ifade ederek bu bulguyu desteklemektedir. Tezlerin illere göre dağılımı incelendiğinde çevre eğitimi tezlerinin en fazla Ankara'da ardından İstanbul'da gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Gülay Ogelman ve Güngör (2015) çalışmasında okul öncesi dönemde hazırlanan çevre eğitimi yayınlarının Bursa, Ankara, Denizli,

İstanbul gibi illerde gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Tezlerin yazım dilinin en çok Türkçe olduğu, İngilizce tezlerin sayısının doktora ve yüksek lisans tezlerinde de az olduğu görülmektedir. Çakırlar Altuntaş ve Turan (2016), araştırmalarında çevre eğitimi çalışmalarının çoğunun (%89,2) Türkçe olarak hazırlandığını belirtmişlerdir. Bu noktada, iki çalışmanın bulgusu örtüşmektedir. İncelenen tezlerde en fazla yararlanılan anahtar kelimenin "çevre eğitimi" olduğu belirlenmiştir. Ayrıca "çevre bilinci" kelimesi ile 9, "çevre" kelimesi ile 7 teze ulaşılmıştır. Bu sonuç Çayır ve Uzun (2016)'nın ve Yılmaz (2012)'nin araştırması ile benzerlik göstermektedir. Yılmaz (2012) araştırmasında en fazla çevreye yönelik tutum ve çevre bilinci, çevre sorunları ve çevre bilgisi konularında tez yayınlandığını belirtmiştir. Araştırmada yer alan yüksek lisans tezleri incelendiğinde 17 tezin nicel, 17 tezin nitel, 8 tezin ise karma araştırma yaklaşımı ile hazırlandığı saptanmıştır. Doktora tezlerinde ise nicel ve karma araştırma yaklaşımlarına ait 4'er tez hazırlandığı belirlenmiştir. Bütün tezler incelendiğinde nicel araştırma yaklaşımı ile hazırlanan 21 tez olduğu, 17 tezin nitel yaklaşımla, 8 tezin karma yaklaşımla hazırlandığı görülmektedir. Bu bulgu Bahar ve Kiras (2017)'ın ve Kahyaoğlu (2016)'nın çalışmalarını desteklemektedir. Güven ve diğerleri (2014) en fazla nicel araştırma yöntemlerinin tercih edildiğini ifade ederek bu durumu nicel araştırma yönteminin nitel ve karma yöntemlere göre daha hızlı sonuca ulaştırabilmesiyle açıklamışlardır. Araştırmada yer alan tezler incelendiğinde en fazla kullanılan araştırma modelinin yüksek lisans (f=16) ve doktora (f=5) tezlerinde deneysel model olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinde deneysel modelin ardından en fazla tercih edilen araştırma modeli betimsel modeldir. Durum çalışması/örnek olay, olgu bilim, derleme, karma model, eylem araştırması, diğer tercih edilen araştırma modelleridir. Doktora tezleri incelendiğinde, kullanılan araştırma modelinin daha az çeşitlilik gösterdiği belirlenmiştir. Yılmaz, Aydın ve Bahar (2015)'nin çalışmasında da en fazla tercih edilen araştırma modelinin tarama modeli ve deneysel model olduğu belirtilmiştir. Örneklem grubu olarak araştırma kapsamında incelenen en fazla kullanılan örneklem grubunun "okul öncesi dönem çocukları" ve ardından okul öncesi öğretmenleri" olduğu görülmektedir. Kahyaoğlu (2016) çalışmasında örneklem grubunun en çok ilköğretim öğrencilerinden ve öğretmenlerden oluşturulduğunu sonucu ile tutarlılık göstermektedir. Araştırma bulgularına göre incelenen tezlerdeki örneklem grubunun en fazla 0-50 aralığında olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinde ve doktora tezlerinde küçük örneklem grubunun daha çok tercih edildiği saptanmıştır. Karasar (2020)'ye göre katılımcı sayısının az olduğu örneklem gruplarının tercih edilmesinin sebeplerini maliyeti düşürmek, araştırmacıya daha fazla kontrol alanı sağlayarak elde edilen verilerin tutarlılığını arttırmak olabileceğini ifade etmiştir. Örneklem seçimlerinde doktora ve yüksek lisans tezlerinde daha çok tercih edilen örneklem grubu belirleme yöntemi seçkisiz olmayan örneklemedir. Erkuş (2021)'e göre araştırmalarda örneklem grubu bireylerden oluştuğunda katılımcıların onay vermesi araştırmanın etik değerleri için gereklidir bu nedenle örneklem grubu rastgele belirlenmemektedir. Seçkisiz olmayan örnekleme türlerinden de en fazla ölçüt örnekleme yönteminin kullanıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ölçüt örnekleme yöntemi ile araştırmaya uygun olan örneklem grubu, araştırmacının belirlediği kriterlerle belirlenebilmektedir. Seçkisiz örnekleme yöntemlerinden en çok basit seçkisiz örneklemenin tercih edildiği saptanmıştır. Analiz edilen tezlerde belirli örneklem seçim yöntemlerinde eşit dağılımın olmayışı örnekleme yöntemlerinde çeşitliliğin olmadığını göstermektedir. Tezlerde en fazla (f=16) bir veri toplama aracı ve iki veri toplama aracı (f=14) birlikte kullanılmıştır. Tezlerde birden fazla veri toplama aracının birlikte kullanılması araştırmaların geçerlik ve güvenilirliğine arttırmaya dikkat edildiğini göstermektedir. Veri toplama aracı olarak en fazla görüşme formu (f=26) kullanılmıştır. Görüşme yönteminin sıkça tercih edilen bir teknik olması araştırmacıların birden fazla veri toplama aracı kullandığı için verinin kolay ve hızlı bir şekilde ulaşıldığı bir yöntemi tercih etmek istediklerini düşündürmektedir. Karasar (2020) görüşme tekniğinde özneliğin korunduğunu, bilgiye derinlemesine ulaşılabilirdiğini, bireylerin araştırma sorularına daha fazla yanıt verdiğini, farklı koşullarda uygulanabildiğini, uygulama alanının geniş olması gibi avantajlı özelliklerinin olduğunu söylemektedir. Uygulama kolaylığı ve veriye hızlı ulaşılabilirliği görüşme tekniğinin tercih edilen bir yöntem olduğunu düşündürmektedir. Nitel araştırmalarda en fazla (f=15) görüşme formu, nicel araştırmalarda en fazla (f=13) ölçekler, karma araştırmalarda en fazla (f=10) görüşme formları ve ölçekler kullanılmıştır. Bütün tezler incelendiğinde en fazla kullanılan analiz yönteminin nicel veri analiz yöntemleri (f=45) olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinde en fazla nitel veri analizi (f=25) yöntemleri kullanıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Çakırlar Altuntaş ve Turan (2016), 2010-2015 yılları arasındaki hazırlanan çevre

eğitimi araştırmalarını incelemiş ve istatistiksel (betimsel ve kestirimsel) analizlerin daha fazla (%67,5) oranında tercih edildiğini söylemiştir. Nitel veri analiz yöntemlerinden de en fazla betimsel analiz yöntemi ve içerik analizi yönteminin eşit sayıda (f=14) tercih edildiği bulgusuna ulaşmıştır.

Sonuçlara genel olarak bakıldığında, bazı yıllarda okul öncesi dönemde çevre eğitimi alanında yüksek lisans ve doktora tezlerinin hazırlanmadığı belirlenmiştir. Devlete bağlı ve vakıf olmak üzere yirmi yedi üniversitede okul öncesi dönemde çevre eğitimi alanında yüksek lisans ve doktora tezlerinin hazırlandığı ortaya konulmuştur. Yoğunluğu büyük şehirler olmak üzere 19 ilde çalışmaların tamamlandığı, önemli bir bölümünün Türkçe hazırlandığı görülmektedir. İncelenen tezlerde, 13 anahtar kelimenin tercih edildiği belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinde 3 (nicel, nitel, karma) araştırma yaklaşımından da yararlandığı belirlenirken, doktora tezlerinde nitel çalışmaya rastlanılmamıştır. Araştırma deseni açısından yüksek lisans tezlerinin daha çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Nitel araştırma yaklaşımıyla hazırlanan yüksek lisans tezlerinde beş desenin, nicel araştırma yaklaşımıyla hazırlanan yüksek lisans tezlerinde en sık deneysel olmak üzere iki desenin, doktora tezlerinde de üç desenin tercih edildiği belirlenmiştir. Karma araştırma yaklaşımında da yüksek lisans tezlerinin desen seçiminde doktora tezlerine göre daha çok çeşitliliğe sahip olduğu ortaya konulmuştur. Yüksek lisans tezlerinde örneklem grubu çeşitliliğinin doktora tezlerine göre daha fazla olduğu, iki tez grubunda da 0-50 arasındaki örneklem sayısının ve seçkisiz olmayan örnekleme yönteminin (nitel, nicel ve karma desenlerde de ayrı ayrı) daha çok tercih edildiği belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerindeki örneklem seçim yöntemlerinin, doktora tezlerine göre daha çeşitli olduğu görülmektedir. Bazı tezlerde örneklem seçim yöntemleri belirtilmemiştir. Yüksek lisans tezlerinde tek ölçme aracının daha çok tercih edildiği, doktora tezlerinde ise en çok 1, 2 ve 5 veri toplama aracının bulunduğu çalışmalar gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Veri toplama aracı sayısı açısından doktora tezleri yüksek lisansa göre daha çok ölçme aracı ile çalışırken, yüksek lisans tezlerinin doktora tezlerine göre daha çok veri toplama aracı çeşitliliğine sahip olduğu belirlenmiştir.

Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular ve çıkarımlar doğrultusunda çevre eğitimi konusunda yapılacak araştırmacılara sunulabilecek öneriler şu şekilde özetlenebilir:

- Çevre eğitimi araştırmalarının belirli üniversitelerde yoğunlaştığı görülmekte, bütün üniversitelerin çevre eğitimi araştırmalarına daha fazla ağırlık vermesi önerilmektedir.
- Çevre eğitimi alanında hazırlanan tezlerin büyükşehirlerde yoğunlaştığı fakat bütün ülkenin genel durumunu analiz edebilmek adına bütün şehirlerde çevre eğitimini içeren araştırmaların artırılması önerilmektedir.
- Çevre eğitimini konu alan tezlerde son yıllarda artış görülse de doktora tezlerinde çevre eğitimi araştırmalarına daha fazla yer verilebilmesi önerilmektedir.
- Çevre eğitimi çalışmalarında derinlemesine araştırmalar yapılması ve daha anlamlı sonuçlar elde edilmesi için karma araştırma yaklaşımının daha fazla tercih edilmesi önerilmektedir.
- Çevre eğitimi, çevre bilinci, çevre konularının tezlerde daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Bu nedenle çevre eğitimi araştırmalarında toprak eğitimi, sürdürülebilir çevre, çevre duyarlılığı, küresel ısınma, karbon ayak izi, çevre okuryazarlığı, ekolojik okuryazarlık konularında daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu, araştırmacıların bu kavramlar üzerine araştırma yapmaları önerilmektedir.
- Araştırmalarda daha çok okul öncesi dönem çocukları ve okul öncesi öğretmenleri araştırılmıştır. Okul öncesi dönem çocuklarının aileleri ve özellikle çevre dostu eğitim veren okul öncesi eğitim kurumlarının, kurum yöneticilerinin örneklem grubunda yer aldığı daha fazla araştırma yapılması önerilmektedir.
- Örneklem gruplarının az sayıda (0-50) kişiden oluştuğu bu nedenle yeni araştırmalarda büyük örneklem grupları ile çalışılması önerilmektedir.
- Araştırmada incelenen bazı tezlerde örneklem seçiminin nasıl yapıldığı ve yöntemin adının açıklanmadığı görülmektedir. Bu nedenle üniversitelerde bilimsel araştırma yöntemleri derslerinin niteliğinin artırılması, tezlerin daha detaylı incelenmesi önerilebilir.

- Hazırlanan çevre eğitimi programları bölgesel olmalıdır. Uygulanacak bölgenin coğrafi şartları, sosyo-ekonomik imkânları belirlenerek ve çocukların hazırbulunuşlukları göz önünde bulundurularak oluşturulmalıdır.
- Okul öncesi eğitim programında çevre eğitimine yönelik kazanım ve göstergelere daha fazla yer verilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Bahar, M., & Kiras, B. (2017). Türkiye'de yayımlanan çevre eğitimi konulu makale ve tezlerin genel analizi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 1702-1720.
- Candaş, Z., & Karataş, A. (2017). Türkiye'de 1996-2016 yılları arasında çevre eğitimi çalışmaları içerik analizi. *Fen Bilimleri Öğretimi Dergisi*, 5(2), 143-159.
- Çabuk, B. (2019). Çevre eğitimi. D. K. Pamuk (Ed.), *Erken çocukluk döneminde çevre eğitimi ve sürdürülebilirlik* (ss. 1-38). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çakırlar Altuntaş, E., & Turan, S. L. (2016). Çevre eğitiminde 2010-2015 yılları arasında yapılan araştırmalar ve eğilimler. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 1-14.
- Çayır, Ş., & Uzun, B. (2016). Çevre eğitimi araştırmalarında kullanılan anahtar kelimelerin analizi. *V. Sakarya'da Eğitim Araştırmaları Kongresi*, 9
- Çıbık, A. S. (2019). Öğretim programlarında çevre eğitimi. G. Hastürk (Ed.), *Çevre eğitimi* (ss. 277-344). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demir, E., & Yalçın, H. (2014). Türkiye'de çevre eğitimi. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 7(2), 07-18.
- Erkuş, A. (2021). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Gülay Ogelman, H. ve Güngör, H. (2015). Türkiye'deki okul öncesi dönem çevre eğitimi çalışmalarının incelenmesi: 2000-2014 yılları arasındaki tezlerin ve makalelerin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(32), 180-194.
- Güven, E., Hamalosmanoğlu, M., Kaplan, Z., & Varinlioğlu, S. (2014). Çevre eğitimi araştırmalarında kullanılan anahtar kelimelerin analizi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 4(3), 73-82.
- Kahyaoglu, M. (2016b). Türkiye'de doğa eğitimi üzerine yapılan çalışmaların analizi: Bir meta sentez çalışması. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-14.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kurtuluş, K. (2010). *Araştırma yöntemleri*. İstanbul: Türkmen Kitabevi
- Köşker, N. (2019). Okul öncesi çocuklarında doğa algısı. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 294-308.
- Louv, R. (2008). *Doğadaki Son Çocuk* (4. b.). Ankara: Tubitak Popüler Bilim Kitapları.
- MEB. (2013). *Okul öncesi eğitim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2018). www.meb.gov.tr. 02 19, 2021 tarihinde <https://www.meb.gov.tr/belirli-gun-ve-haftalar-cizelgesi/duyuru/11814> adresinden alındı.
- Uslucan, S. (2016). *Okul öncesi dönemdeki çocukların (60-72 ay) çevreye yönelik tutumlarına çevre eğitim programının etkisi (Çanakkale il örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale
- Rousseau, J. J. (2013). *Emile "Bir çocuk büyüyor"* (12. b.). İstanbul: Selis Kitaplar.
- Raleigh, M. J. (2009). *Childhood nature contact and its effect on adult coping skills*. New England: Antioch University.
- Sobel, D. (2019). *Ekofobiyi aşmak doğa eğitiminde kalbin yeri* (2 b.). İstanbul: Yeniinsan Yayınevi.
- Türkmen, H. (2010). İnfomal sınıf dışı fen bilgisi eğitimine tarihsel bakış ve eğitimimize entegrasyonu.
- Yağcı, M. (2016). *Okul öncesi dönem çocuklarının bilimsel süreç becerilerinin gelişmesinde doğa ve çevre uygulamalarının etkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Yayla Ceylan, Ş., & Ülker, P. (2014). Okul öncesi dönem çocuklarında çevre eğitimi neden önemlidir? H. G. Ogelman (Ed.), *Çocuk ve çevre küçük çocuklar ve çevre eğitimi el kitabı* (s. 37-58). Ankara: Eğiten Kitap.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). Nitel araştırmalarda örneklem. *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (ss. 109-124). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Yılmaz, Ş. (2012). *1992-2011 Yılları arasında çevre eğitimi ile ilgili yayımlanan yüksek lisans ve doktora tezlerindeki genel yönelimlerin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Yılmaz, Ş., Aydın, F., & Bahar, M. (2015). 1992-2011 Yılları arasında çevre eğitimi ile ilgili yayımlanan yüksek lisans ve doktora tezlerindeki genel yönelimlerin belirlenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (19), 383-413.
- Yılmaz-Uysal, S. (2020). An exploration of the underlying reasons of preschool children's biophilic tendencies. *Online Submission*, 7(9), 114-140.

EXTENDED ABSTRACT

When the results are examined in general, it has been determined that in some years, master's and doctoral theses in the field of environmental education were not prepared in the preschool period. It has been revealed that master's and doctoral theses in the field of environmental education were prepared in the pre-school period in twenty-seven state and foundation universities. It is seen that the studies have been completed in 19 provinces, most of which are big cities, and a significant part of it has been prepared in Turkish. It was determined that 13 keywords were preferred in the theses examined. While it was determined that 3 (quantitative, qualitative, mixed) research approaches were used in the master's theses, no qualitative studies were found in the doctoral theses. It is seen that master's theses show more diversity in terms of research design. It was determined that five designs were preferred in the master's theses prepared with a qualitative research approach, two designs were preferred most frequently in the master's theses prepared with a quantitative research approach, and three designs were preferred in the doctoral theses. In the mixed research approach, it has been revealed that master's theses have more diversity in pattern selection than doctoral theses. It was determined that the sample group diversity in the master's theses was higher than the doctoral theses, the sample number between 0-50 and the non-random sampling method (in qualitative, quantitative and mixed designs separately) were more preferred in both thesis groups. It is seen that sample selection methods in master's theses are more diverse than doctoral theses. In some theses, sample selection methods are not specified. It was determined that a single measurement tool was preferred more in master's theses, and studies in which 1, 2 and 5 data collection tools were carried out in doctoral theses. In terms of the number of data collection tools, it has been determined that doctoral theses work with more measurement tools than master's, while master's theses have more data collection tools than doctoral theses. In the master's theses, the most qualitative data analysis was carried out, and in the doctoral theses, the most quantitative descriptive analysis methods were used.